

KOSMICKÉ ROZHLEDY

VĚSTNÍK ČESKÉ ASTRONOMICKÉ SPOLEČNOSTI

Číslo 5/2008
Ročník 46

www.astronomie2009.cz

Obsah

Mezinárodní rok astronomie 2009	3
Od Galilea k internetu	4
Přednáška „Sibiř – čtyři kontakty“	5
Členské příspěvky na rok 2009	5
ČAS na 18. podzimním knižním veletrhu	6
4 000 000 a 1 000 000 na astro.cz	6
Jednání VV ČAS dne 15. října 2008	7
Z Výkonného výboru ČAS	10
Sluneční soustava a velké písmenko	12

V období leden a únor 2009 oslaví významná životní jubilea tyto členové ČAS:

50 let	prof. RNDr. Petr Kulhánek, CSc., Praha RNDr. Miroslav Randa, Ph.D., Vejpřnice
55 let	RNDr. Michal Sobotka, DrSc., Praha
60 let	František Zloch, Ondřejov Ing. Karel Jedlička, Praha
65 let	Ing. Josef Hanzlík, České Budějovice Miroslav Cajthaml, Horažďovice
70 let	Ing. Václav Straka, Soběslav Ing. Jiří Titov, Praha Mgr. Bedřich Štěpánek, Most
75 let	Ing. Pavel Příhoda, Praha RNDr. Naděžda Štovíčková, CSc., Praha
78 let	RNDr. Ladislav Sehnal, DrSc., Ondřejov
80 let	PhDr. Zdeněk Pokorný, Praha RNDr. Zdeněk Ceplecha, DrSc., Ondřejov
81 let	Josef Straka, Praha
85 let	Ing. Rostislav Weber, Praha
88 let	Ing. Rudolf Srbený, Praha

ČAS přeje jubilantům vše nejlepší!

Na obálce: *Vesmír: kouzlo objevů – logo Mezinárodního roku astronomie 2009. Více informací na stránkách www.astronomie2009.cz.*

KOSMICKÉ ROZHLEDY

Věstník České
astronomické společnosti

Ročník 46
Číslo 5/2008

Vydává
Česká astronomická
společnost
IČO 00444537

Redakční rada

Pavel Suchan
Eva Marková
Lenka Soumarová
Tomáš Bezouška
Lumír Honzík

Adresa redakce

Kosmické rozhledy
Sekretariát ČAS
Astronomický ústav AV ČR
Boční II / 1401
141 31 Praha 4

e-mail: kr@astro.cz

**Grafická úprava
a jazykové korektury**
redakce Astropisu

Tisk

Grafotechna, Praha 5

Distribuce
Adlex systém

**Evidenční číslo
periodického tisku**
MK ČR E 12512

ISSN 0231-8156

Mezinárodní rok astronomie 2009

Pavel Suchan

V roce 2006 UNESCO a v roce 2007 Organizace spojených národů vyhlásily rok 2009 Mezinárodním rokem astronomie. Svět tak přijal návrh Itálie, abychom si ve všech zemích napříč naší planetou připomněli 400. výročí prvního užití hvězdářského dalekohledu Galileo Galileim, který jím pozoroval např. měsíce Jupitera. Mezinárodní rok astronomie (International Year of Astronomy 2009, IYA 2009 – www.astronomy2009.org) na celosvětové úrovni koordinuje Mezinárodní astronomická unie (jejíž 26. kongres proběhl v roce 2006 v Praze). Česká republika má kromě výročí spojeného s vynálezem dalekohledu především vlastní želižko v ohni a tím je 400. výročí publikování díla Johanna Keplera *Astronomia Nova*. Česká i světová veřejnost se má na co těšit, protože na rok 2009 je připravována řada akcí. Jednou z nich je např. jeden den s hvězdárnami světa, kdy světové observatoře budou ve 24 hodinách přenášet noční obraz svých dalekohledů a předávat tak štafetu přímého přenosu dalším podle toho, kde bude právě noc. Významným tématem je také zachování tmavé noční oblohy dalším generacím. Slavnostní celosvětové zahájení se bude konat v sídle UNESCO v Paříži ve dnech 15. a 16. ledna 2009. Čeští zástupci nebudou chybět. V době uzávěrky tohoto čísla se připravuje evropské zahájení, které by mělo proběhnout v souvislosti s převzetím předsednictví České republiky 7. ledna 2009 na Staroměstském náměstí v Praze. Na první měsíce roku je do Prahy připravována exteriérová výstava velkorozměrových fotografií vesmíru. Záštitu nad Mezinárodním rokem astronomie v České republice převzali předseda Akademie věd Prof. RNDr. Václav Pačes, DrSc., předsedkyně české mise UNESCO Prof. RNDr. Helena Illnerová, DrSc., primátor hlavního města Prahy MUDr. Pavel Bém a ředitel Astronomického ústavu AV ČR Doc. RNDr. Petr Heinzel, DrSc. V České republice pracuje sedmičlenný Český organizační výbor Mezinárodního roku astronomie ve složení: RNDr. Jiří Grygar, CSc. (předseda, Fyzikální ústav AV ČR, ČAS), RNDr. Bruno Jungwiert, PhD. (místopředseda, Astronomický ústav AV ČR), Pavel Suchan (místopředseda, Astronomický ústav AV ČR, ČAS), Mgr. Michal Švanda, PhD. (Astronomický ústav AV ČR, Astronomický ústav UK), RNDr. Kateřina Hofbauerová, PhD. (Společnost Astropis), RNDr. Miloslav Zejda, PhD. (Masarykova univerzita v Brně) a RNDr. Tomáš Gráf, CSc. (Sdružení hvězdáren a planetárií). Podrobné informace se dočtete na www.astronomie2009.cz.

Česká astronomická společnost pro Mezinárodní rok astronomie 2009 v České republice zajistí díky podpoře hlavního města Prahy otevření Keplerova muzea v Praze pro veřejnost (přímo v Keplerově domě, Karlova 4, Praha 1) a poskytne zdarma tyto výstavy:

- fotografická výstava Optické jevy v atmosféře (T. Tržický – koordinátor P. Suchan)
- fotografická výstava Klenoty noční oblohy (Západočeská pobočka – koordinátor J. Jíra)
- fotografická výstava Hvězdárny v Česku (autor Š. Kovář – koordinátor P. Suchan)
- Proč už nevidíme hvězdy jako naši předkové aneb o světelném znečištění (Hvězdárna a planetárium Plzeň – koordinátor J. Jíra)
- výstava kreseb Měsíce (autor M. Blažek – koordinátor P. Suchan)

K výstavám lze zapůjčovat model robota Spirit na Marsu upravený do „marsovy krajiny“ – (Supra Praha – koordinátor J. Zahajský). Výstavy budou poskytovány zdarma, přeprava na náklady místního vystavovatele.

Západočeská pobočka vyhlašuje od 1.1. do 15.12.2009 druhý ročník soutěže k problematice světelného znečištění Svitme si na cestu, ne na hvězdy, v roce 2009 rozšířenou o další kategorii.

Od Galilea k internetu

Úvodní slovo předsedy Českého organizačního výboru Mezinárodního roku astronomie Dr. Jiřího Grygara

Když vynikající italský matematik a fyzik Galileo Galilei zamířil k obloze v létě r. 1609 dalekohled, který si sám postavil na základě zpráv o tomto holandském vynálezu, objevil tímto přístrojem v průběhu jediného roku tolik nových údajů o vesmíru, že nelenil a sepsal o tom odbornou zprávu v publikaci nazvané „Nebeský posel“ (Benátky, 1610). Trvalo to týden, než se vytištěná publikace dostala z Itálie do Prahy, kde si ji s dychtivostí sobě vlastní přečetl další slavný matematik, fyzik ale též astronom Johannes Kepler, jenž v té době působil jako císařský matematik na dvoře Rudolfa II. Kepler přijal Galileovy objevy s nadšením a reagoval na to po svém: vydal téhož roku v Praze publikaci „Rozprava s Nebeským poslem“, která opět putovala pomocí kurýrů na koních přes Alpy zpět do Itálie ke Galileimu.

Ani jeden z obou geniálních badatelů zajisté netušil, že o pouhých 400 roků později budou astronomická zařízení patřit mezi nejnákladnější vědecké přístroje lidstva, a že komunikace mezi vědeckými pracovníky se bude odehrávat téměř rychlostí světla pomocí všudypřítomného internetu. Přitom na těchto technických samozřejmostech současnosti mají oba zmínění vědci klíčovou zásluhu. Galileo jako osvěceny průkopník teleskopické astronomie a Kepler jednak jako objevitel zákonů, jimiž se řídí jak pohyb nebeských těles tak i umělých družic a kosmických sond, jednak též jako vynálezce refraktoru – dalekohledu, jenž svými optickými vlastnostmi daleko překonal Galileovo „kukátko“.

V nadcházejícím roce 2009 si nejenom astronomové ale i široká veřejnost připomene zakladatelské dílo obou hvězdářů, ale též nesmírný pokrok astronomie za uplynulá čtyři století. Z iniciativy profesionálních astronomů sdružených v Mezinárodní astronomické unii (IAU) byl příští rok prohlášen světovou organizací UNESCO za Mezinárodní rok astronomie (IYA 2009) pod patronací OSN. Česká republika patří k nejstarším členským státům IAU a tak příslušný český Národní komitét astronomický zřídil již na podzim r. 2007 Český organizační výbor (ČOV), jenž má na starosti jak přípravu, tak i koordinaci české účasti na této mimořádně rozsáhlé mezinárodní akci.

Naštěstí nemusíme výzvu k účasti profesionálních i amatérských českých astronomů i všech příznivců astronomie při uskutečnění IYA 2009 posílat kurýry na koních, ale právě zcela pohodlně prostřednictvím už zdomácnělého vynálezu WWW, který mimochodem pochází z Evropského centra pro výzkum částic (CERN), kde se fyzikové při práci u obřího urychlovače už před dvaceti lety začali potýkat s nedokonalostmi telefonické i elektronické komunikace po obvodu 27 km dlouhé urychlovací trubice.

Dnešním dnem tedy uvádíme pro potřebu české odborné i laické veřejnosti webové stránky IYA, čemuž předcházela dlouhá příprava, na níž se podíleli jak členové ČOV tak i mnozí další příznivci astronomie, sružení zejména v České astronomické společnosti. Chtěl bych při této příležitosti poděkovat jim, ale také vedení Astronomického ústavu AV ČR, bez jehož podpory by se příprava tak náročné akce nemohla rozběhnout.

O úspěchu české účasti v MRA 2009 však nerozhodnou žádní sebeobětavější funkcionáři, ale všichni, kdo mají astronomii v oblíbení, ať už pro neustále proměnlivé hvězdné divadlo nad našimi hlavami, ale též kvůli stále se zrychlujícímu tempu závažných a překvapujících astronomických objevů. Dnes máme všichni tak skvělý a aktuální přístup k informacím, že by nám to jistě Galileo i Kepler záviděli. Využijme proto této jedinečné příležitosti, aby se během příštího roku každý člověk v naší republice dozvěděl, že vesmír je náš svět.

Pozvánka **Přednáška „Sibiř – čtyři kontakty“**

Infocentrum Kolovraty Vás srdečně zve na přednášku Ing. Hynka Bulíře „Sibiř – čtyři kontakty (úplné zatmění Slunce 1.8.2008)*“. Přednáška se koná ve čtvrtek 22. ledna 2009 od 18.30 hod. v budově Infocentra, Mírová ulice 20/54, Praha 10 – Kolovraty.

Vstupné dobrovolné. Do Kolovrat se dostanete vlakem Českých drah z pražského hlavního nádraží (směr Benešov) nebo autobusem č. 267 ze stanice metra Háje (výstup na zastávce Škola Kolovraty). Případné dotazy zodpovíme na tel. čísle 267 710 613. (V Praze – Kolovratech se pořádají naše pravidelná jarní setkání zástupců složek ČAS.)

Společnost **Členské příspěvky na rok 2009**

Pro rok 2009 platí následující rozdělení plateb kmenových příspěvků:

- pro výdělečně činné členy ČR a SR: **400 Kč**
- pro nevýdělečně činné členy ČR a SR (studenti, mateřská dovolená, důchodci ...): **300 Kč**
- pro zahraniční členy kromě Slovenska: **600 Kč** (bez rozdílu výdělečně činných a nevýdělečně činných)

- Dlouhodobé členství (bez rozdílu):

5 let	3 000 Kč
10 let	5 000 Kč
25 let	10 000 Kč

Členské příspěvky jednotlivých složek (poboček a sekcí) známé k datu uzávěrky KR 5/2008 uvádíme v tabulce – chybějící sekce a pobočky budou doplněny na <http://www.astro.cz/cas/clenove/povinnosti/>.

Členské příspěvky 2009

Sekce

Astronautická	40 Kč
Kosmologická	0 Kč
Sluneční	30 Kč
Zákrytová	
a astrometrická	20 Kč
Historická	60 Kč
Přístrojová	0 Kč
SMPH	210 Kč*

Pobočky

Jihočeská	30 Kč
Praha	100 Kč
Třebíč	0 Kč
Valašská astronomická společnost	200 Kč / 50Kč**
Západočeská	50 Kč

*sleva 150 Kč, externí členové 255 Kč, (sleva 170 Kč), Slovensko +100 Kč

** klasické/elektronické

ČAS na 18. podzimním knižním veletrhu

Česká astronomická společnost se tradičně účastnila Podzimního knižního veletrhu v Havlíčkově Brodě, tentokrát už „plnoletého“ (18) ve dnech 10. až 11. října 2008. ČAS zde měla společný stánek spolu s Nakladatelstvím a vydavatelstvím Aldebaran (Valašské Meziříčí), o který se staralo NVA (děkujeme!) a kde jsme rozdávali propagační a informační materiály a kde také proběhla autogramiáda letošního laureáta ceny Littera Astronomica. Za stánek zde na rozdíl od jiných vystavovatelů nic neplatíme. Předávala se tu již sedmá Littera Astronomica (obdržel ji Doc. Z. Mikulášek) a proběhla laureátská přednáška, obojí v historickém prostředí Havlíčkova bytu. Předání se zúčastnila předsedkyně ČAS Dr. Marková a čestný předseda Dr. Grygar. Po celou dobu veletrhu zde Jihlavská astronomická společnost zajišťovala pozorování dalekohledy (děkujeme!). Na začátku veletrhu proběhla tisková konference, kde se ČAS prezentovala s cenou LA a doprovodným programem (tiskové konference se zúčastnil mj. také místopředseda Poslanecké sněmovny Kasal).

Popularizace astronomie, propagace ČAS a JAS a také dalších subjektů (Společnost Astropis,..) zde byla jako vždy intenzivní. VV ČAS děkuje všem, kteří se o přípravu a realizaci zasloužili, jmenovitě také správci ceny LA Petru Bartošovi a členu VV Tomáši Bezouškovi.

4 000 000 a 1 000 000 na astro.cz

Počítadlo serveru České astronomické společnosti na serveru TOPlist se 17. listopadu 2008 přehouplo přes cifru 4 000 000 návštěv. Počítadlo je přitom v provozu od 2. června 1998 a téměř čtvrtina z toho počtu návštěv byla dosažena letos! V letošním roce bylo na astro.cz vydáno na 450 článků, v roce 2007 to bylo za celý rok „jen“ 387. Nárůst návštěvnosti oproti roku 2007 je 35 %. Letošní milióny návštěvníků se očekává koncem listopadu.

Web www.astro.cz patří mezi rodinné stříbro České astronomické společnosti a jeho návštěvnost dává smysl práci těch, kteří se o něj starají. Všem, kteří se kdy zasloužili o provoz tohoto webu, jednoho z nejstarších webů popularizujících vědu, patří naše poděkování. Mezi otce zakladatele patří dnes možná mnohým ne příliš známý Ing. Josef Chlachula ze Zlína, který dnes trvale žije v USA a každý den se stará o český překlad Astronomického snímku dne.

Žijeme ve světě, ve kterém se převážně poměřuje penězi. Tak můžeme srovnávat. Na našem webu www.astro.cz se za těch 10 let udělalo kus práce, a to skutečně za minimální peněz. Kdyby něco podobného provozovala „profesionální“ instituce, potřebovala by na to x kancelářů, státnicové rozpočty, 20 zaměstnanců, ředitele, sekretářku apod. V tom je cena popularizace, kterou zajišťuje ČAS.

*Na základě podkladů Petra Kubaly připravil
Pavel Suchan*

Jednání Výkonného výboru ČAS dne 15. října 2008

Výpis ze zápisu z jednání VV na Štefánikově hvězdárně v Praze. (celý zápis je k dispozici na <http://www.astro.cz/download?type=21>)

Přítomni: Tomáš Bezouška, Lumír Honzík, Eva Marková, Lenka Soumarová, Pavel Suchan, Jaromír Jindra (revizor), Jan Zahajský (revizor), na část jednání Alena Šolcová (předsedkyně Historické sekce) a Petr Sobotka.

- **Kontrola minulého zápisu z 25. 6. 2008 a úkolů z něj vyplývajících.** JENAMu ani zasedání EAS se v roce 2008 zástupce ČAS nezúčastnil (Suchan nemoc). Trvají tyto úkoly: změna přihlášky (kontakty) – Suchan a Bezouška, smlouva s hvězdárnami, které poskytují slevy členům ČAS, o reciprocitě poskytované ČAS – Suchan, nová smlouva o kolektivním členství HaP Praha (znění odesláno a urgováno, zaurgovat znovu) – Suchan, zaniklá Pobočka Brno – dořešit členské záležitosti, dořešit revizi a převzetí agendy včetně pokladní hotovosti – Bezouška, Suchan.

- **Zápis elektronických hlasování z mezidobí mezi zasedáními.** VV schválil návrh Výboru ceny Littera Astronomica a cena byla udělena Doc. RNDr. Zdeňku Mikuláškoví, CSc. VV schválil návrh komise a udělil Nušlovu cenu 2008 Dr. Ivanu Hubenému. VV schválil návrh komise a udělil Kopalovu přednášku 2008 Doc. RNDr. Davidu Vokrouhlickému, DrSc.

- **Žádost o dotaci Rady vědeckých společností na rok 2009.** Hospodář informoval o stavu došlých žádostí o dotace ze složek ČAS, poslední došly na výzvu hospodáře. Suchan zpracuje a odešle žádosti na projekty do RVS.

- **Společnost Astropis, která zajišťuje členský časopis, informovala, že KR budou v roce 2009 stát o cca 12 000 Kč za poštovné více nebo bude nutno zrušit registraci na MK (ISSN).** Letošní stav, kdy bylo zjištěno, že i když jdou dva časopisy (Astropis a KR) v jedné novinové zásilce, je třeba zaplatit dvojí poštovné za každý registrovaný časopis, řeší Společnost Astropis ke své finanční tíži (děkujeme). Právní důsledky registrace a neregistrace zjistí Hofbauerová (Společnost Astropis), poté bude vyhlášeno elektronické hlasování o zrušení registrace.

- **Členská evidence, rozeslání členských průkazů.** Členské průkazy na období 9/2008 až 9/2009 byly rozeslány k dnešnímu dni (zajistili Bezouška, Suchan). Za zpoždění o 14 dní se VV členům omlouvá, VV udělá vše proto, aby se situace příště neopakovala. Členové byli na zpoždění upozorněni e-mailem. VV projednal námět na připomenutí 50letého členství v ČAS spojené s pozváním „padesátníků“, byla přijata nabídka Historické sekce na zorganizování setkání na jaře 2009. VV ČAS tímto pověřuje Historickou sekci zajištěním akce, VV se akce zúčastní.

- **Informace z RVS, plenární zasedání RVS.** Suchan v zastoupení J.Grygara dochází na zasedání Výkonného výboru RVS. Plenární schůze RVS za účasti zástupců všech vědeckých společností a předsedy Akademie věd se koná 13. 11. 2008 od 15:00. Za ČAS se zúčastní Suchan a Zahajský. Výroční zprávu za rok 2008 bude RVS vyžadovat od vědeckých společností do 15. 12. 2008, složky ČAS odevzdají svoje výroční zprávy do 10. 12. 2008.

Foto na protější straně: Český tým před odletem na Mezinárodní astronomickou olympiádu 2008 v italském Terstu. Doprovod zajišťovali Ing. Jan Kožuško a RNDr. Tomáš Prosecký, oba z Výboru Astronomické olympiády.

Je tedy třeba začlenit i akce plánované na prosinec. Tato nezvyklá situace je způsobena dřívějším termínem sjezdu Akademie věd, pro který se bude tentokrát v dřívějším termínu připravovat Výroční zpráva AV, jejíž součástí je i Výroční zpráva RVS.

- 26. září 2008 proběhla **Evropská noc vědců**. ČAS byla podobně jako v minulých letech koordinátorem astronomického programu v ČR (vyjma Štefánikovy hvězdárny, která se přihlásila samostatně, propagaci však využila také naši). Celková výše příspěvku byla pro ČAS národním koordinátorem Techmáníi stanovena na 8833,35 Euro, z toho byla na účet ČAS zaslána záloha ve výši 212 821, 90 Kč, doplatek bude poskytnut v roce 2009 po závěrečném vyúčtování. I letos se podařilo uspokojit všechny finanční požadavky uvnitř ČAS i u dalších subjektů. Vyúčtování pro českého koordinátora do konce roku, zatím nelze říct, jak projekt vyjde, kurz eura je k vyúčtování zatím nepříznivý. Byla vyslovena spokojenost s národním koordinátorem Techmáníi Plzeň.

- **Výstava fotografií Optické úkazy v atmosféře (kustod T. Tržický)**. VV odsouhlasil přijetí záštity ČAS a potvrdil tak dřívější elektronické hlasování.

- **Seminář k Mezinárodnímu roku planety Země** na Hvězdárně Valašské Meziříčí ve dnech 17.–19. října 2008. VV odsouhlasil spolupořadatelství ČAS s finanční spoluúčastí 5 000 Kč a potvrdil tak dřívější elektronické hlasování.

- **Keplerovo muzeum**. VV schválil z předložených variant provozování Keplerova muzea tu, kterou doporučil primátor hl. m. Prahy: Česká astronomická společnost bude provozovatelem muzea. Revizor J. Zahajský prověří stanovy ČAS ve vztahu ke Keplerovu muzeu. VV pověřil P. Suchana a L. Soumarovou agendou vzniku a provozu Keplerova muzea. Byl schválen název „Keplerovo muzeum v Praze“. VV odsouhlasil 2 žádosti na Magistrát hl. m. Prahy (na vznik a otevření Keplerova muzea ve výši 1 000 000 Kč a na provoz Keplerova muzea od 1. 7. 2009 do 30. 6. 2009 ve výši 500 000 Kč), které zpracoval o odeslal Suchan. VV schválil jednomyslně smlouvu o nájmu s majitelkou Keplerova domu paní Steinwaldovou s drobnými úpravami. Po začlenění připomínek bude smlouva podepsána. Suchan připraví smlouvu s autorkou scénáře Dr. Šolcovou. Bylo rozhodnuto o přítomnosti pokladního – demonstrátora v muzeu v otevírací době. Suchan dojedná možnost umístění informační tabule na stěnu vedle výkladů (v průhledu od vchodu do Keplerova domu). Dořešit pojištění za škody způsobené třetím osobám a pojištění majetku (expozice). Pracovní termín otevření byl stanoven na čtvrtek 14. 5. 2009: v 10:00 tisková konference, v 17:00 vernisáž – požádat primátora o účast. Časový harmonogram příprav: scénář do 25. 11. 2008, zadání zakázek do 31. 12. 2008, 1. 1.–14. 2. stavební úpravy, výroba výstavních prvků, 15. 2. – 30. 4. instalace, 1.–10. 5. 2009 úklid a kolaudace. Suchan zajistí pravidla výběrových řízení požadovaných magistrátem. Do 15. 11. vytipovat firmy, od 15. 11. požádat firmy o nabídky, 30. 11. bude proveden výběr. Scénář musí projít oponenturou – VV osloví Mgr. Najsera.

- **Role ČAS v Mezinárodním roku astronomie 2009**. Česká astronomická společnost pro Mezinárodní rok astronomie 2009 v České republice zajistí otevření Keplerova muzea v Praze pro veřejnost a stane se provozovatelem tohoto muzea a poskytne zdarma tyto výstavy:

- fotografická výstava Optické úkazy v atmosféře (T. Tržický – koordinátor P. Suchan)

- fotografická výstava Klenoty noční oblohy (Západočeská pobočka – koordinátor J. Jíra)

- fotografická výstava Hvězdárny v Česku (autor Š. Kovář – koordinátor P. Suchan)

– Proč už nevidíme hvězdy jako naši předkové aneb o světelném znečištění (Hvězdárna a planetárium Plzeň – koordinátor J. Jíra)

– výstava kreseb Měsíce (autor M. Blažek – koordinátor P. Suchan)

K výstavám lze zapůjčovat model robota Spirit na Marsu upravený do „marsovy krajiny“ – (Supra Praha – koordinátor J. Zahajský).

Výstavy budou poskytovány zdarma, přeprava na náklady místního vystavovatele. Nabídku poskytnout muzeům a knihovnám ... VV vyzývá složky ČAS k pořádání především regionálních akcí. Západočeská pobočka vyhláší od 1. 1. do 15. 12. 2009 druhý ročník soutěže k problematice světelného znečištění Sviťme si na cestu, ne na hvězdy, v roce 2009 rozšířeno o další kategorii.

- **www.astro.cz.** Počet návštěv v loňském roce (809 226) byl letos naplněn již 29. září 2008, návštěvnost astra se tedy meziročně zvedla o 31 %. VV vyzývá složky ČAS k těsné spolupráci s astro.cz (používání kalendáře akcí, sloupku aktualit, zasílání odborných článků a předávání textů z vlastních zpravodajů a webů pro širší veřejnost).

- **Kvizova cena.** VV projednal návrh Romana Šuly na udělování Kvízovy ceny v Třebíči a vyslovil souhlas s tímto záměrem. Nejbližší udělení bude v roce 2010 a cena bude udělena v Třebíči, pokud se město Třebíč na ČAS obrátí a pro předání budou domluveny vhodné podmínky.

- **Komise pro výběr nového loga ČAS a astro.cz.** VV ustanovil komisi pro výběr nového loga ČAS: předseda komise J. Zahajský, zástupce VV ČAS L. Honzík, zástupce redakce astro.cz K. Mokřý, grafik se zkušeností s webem J. Pacák, grafik (neobsazeno, navrhne předseda komise). Suchan bude informovat jednotlivé členy komise, aby potvrdili svůj souhlas. Komise po svém výběru seřadí pořadí návrhů a navrhne vítězné logo VV ČAS.

- Na základě došlé výzvy EAS byla **do EAS odeslána žádost ČAS na projekt pro Mezinárodní rok astronomie 2009** ve výši téměř 2000 Euro (2000 Euro byla maximální možná částka).

- **Dalekohled Vixen**, který má ČAS v zápůjčce od firmy Supra Praha, s.r.o., byl firmou rozšířen o reduktor. V tomto smyslu se musí změnit smlouva. Firma nabídla odprodej dalekohledu (změna ze zápůjčky) za symbolickou cenu. Dořeší Suchan.

7. listopadu 2008 byla v Praze předána Nušlova cena za rok 2008 Ivanu Hubenému (vlevo). Uprostřed Eva Marková, vpravo Jiří Grygar.

Foto: Ing. Pavel Hrdlička

Příští jednání VV ČAS se bude konat ve středu 17. 12. 2008 od 17:30 na Štefánikově hvězdárně v Praze.

Z Výkonného výboru ČAS

- Hledáme **schopného člověka na pozici výkonného tajemníka/tajemnice ČAS**, a to od 1. 1. 2009. Tuto agendu je možné podle nabídky jednotlivců také rozdělit na jednotlivé úseky. Zdaleka ne pro všechnu činnost je třeba pražáka, potřebné vybavení u všech je ale přístup k internetu. Rada a konzultace od odstupujícího tajemníka Pavla Suchana jsou zajištěny (ostatně píše tyhle řádky). Své nabídky se stručnou charakteristikou a spojením na vás prosím pošlete na cas@astro.cz. Budete-li potřebovat vědět, co vás přesně čeká, můžete i zavolat na 267 103 040, 737 322 815 (Pavel Suchan). Tato práce je honorována.
- **Nušlova cena za rok 2008** byla předána v rámci Týdne vědy a techniky v budově Akademie věd v Praze 7. listopadu 2008. Více se o Nušlově ceně a jejím laureátovi RNDr. Ivanu Hubeném, CSc. dozvíte v Astropisu a KR 1/2009. (Viz též foto na předchozí straně.)
- **Kopalova přednáška 2008** byla předána a proslovena na Hvězdárně Valašské Meziříčí v rámci 40. konference o výzkumu proměnných hvězd. Poděkování za spolupráci patří Hvězdárně Valašské Meziříčí a Sekci pozorovatelů proměnných hvězd. Děkujeme také za přípravu Vzpomínky na Zdeňka Kopala L.Lenžovi a P.Sobotkovi. Více o předání Kopalovy přednášky a jejím laureátovi Doc. RNDr. Davidu Vokrouhlickém, DrSc. se dozvíte v Astropisu a KR 1/2009.
- **Změna v Sekci pozorovatelů proměnných hvězd.** Na Plenární schůzi sekce 16.11.2008 sekce změnila svůj název, který tak odráží rozšíření jejích pozorovatelských aktivit: Sekce proměnných hvězd a exoplanet. Činnost sekce VV hodnotí jako nejlepší odbornou činnost v ČAS, která v současné době nemá nejenom žádnou programovou ani organizační chybu ani chybičku, ale sekce se naopak velmi dynamicky rozvíjí.

Burza příslušenství k dalekohledům a literatury na 6. MHV

- Dne 23. října 2008 se na pozvání slovenské strany uskutečnilo **společné jednání vedení České astronomické společnosti a Slovenské astronomické společnosti**. Za ČAS se zúčastnili Dr. Eva Marková, Pavel Suchan a Mgr. Lenka Soumarová, za SAS bylo zastoupení širší pod vedením předsedy Dr. Juraje Zverka. Hlavními tématy jednání byla Astronomická olympiáda, vztah obou společností k Evropské astronomické společnosti a ceny udělované ČAS. Setkání se konalo na Hvězdárně a planetáriu v Prešově ve velmi přátelské atmosféře a za nesmírné pohostinnosti hostitelů.

- Ve dnech 3. – 5. října proběhla akce **6. MHV podzim 2008**. Kapacita byla zcela naplněna (přes 80 účastníků), tato akce si našla své nezastupitelné místo v potřebách zájemců o astronomická pozorování, fotografii a konstrukci dalekohledů. Pořádáno ve spolupráci s Přístrojovou a optickou sekci.

Vážené kolegyně, vážení kolegové!

Místopředsedou ČAS (volená funkce) jsem od sjezdu na jaře 2004 a tajemníkem ČAS (jmenovaná funkce) jsem od poloviny roku 2004. České astronomické společnosti věřím a rád pro ni pracuji. Naše práce má smysl, od podpory amatérské astronomie přes odbornou činnost, prosazování omezování světelného znečištění, přes užitečnou dotaci Rady vědeckých společností pohybuji se dnes v úrovni 400 000 Kč a další granty, zejména Evropskou noc vědců až po velmi účinnou propagaci a popularizaci astronomie zejména na www.astro.cz. A to jsem to vzal vskutku zkrátka. Činnost za působení současného Výkonného výboru ČAS postupně narůstala. A to je také důvodem mé rezignace. S přicházejícím Mezinárodním rokem astronomie a mým angažmá v Českém organizačním výboru jsem se dostal do situace, kdy už nemohu řádně, tedy pečlivě a v požadovaných termínech, zajišťovat základní agendu ČAS. Došlo k paradoxní situaci, kdy tajemník potřebuje sekretářku. K tomu poslední dobou přispěla moje účast snad ve všech projektech ČAS, Astronomickou olympiádou začínaje, přes Českou astrofotografii měsíce až třeba po semináře o světelném znečištění konče. To je sice uspokojující stav, že je na čem spolupracovat, při délce dne pouhých 24 hodin je tu ale srážka s časovými možnostmi. Téměř každý víkend někde, těžko jsem se vracel domů, jestli už opravdu nemám kufry za dveřmi. A tak jsem se rozhodl k ráznému kroku – končím. Česká astronomická společnost je rozjetá a bude snad možné dobře navázat na moje působení a s ohledem na časový tlak poslední doby tak i stav zlepšit! Budu vám nablízku a budu vždy připraven ke konzultaci. Uvolněného času však nebude moc, protože jsem byl VV ČAS zároveň pověřen přípravou, otevřením a provozem Keplerova muzea v Praze. Možná si někdo dovede představit, co to znamená. Také si chci najít více času na problematiku světelného znečištění, které je důležitou součástí práce ČAS a přitom se mu v poslední době dostávalo málo péče, čeká mě např. zajištění mezinárodní spolupráce a vyhlášení českopolské zóny přírodního nebe. A v neposlední řadě zůstávám u našeho největšího a nejvýznamnějšího kolektivního člena – na Astronomickém ústavu AV ČR, který významným způsobem ČAS podporuje. Takže se vlastně ani moc neloučím. Jen děkuji všem, se kterými jsem doposud spolupracoval, za jejich nápady, pomoc, laskavost a v případě potřeby neústupnost.

Pavel Suchan

V tomto čísle Astropisu – Kosmických rozhledů najdete otočnou mapku oblohy. Členům České astronomické společnosti ji věnoval prodejce dalekohledů firma Supra Praha, s.r.o. (www.celestron.cz). Její přípravu zajišťoval Jan Pacák, autorem mapy Měsíce je Antonín Růkl. Děkujeme!

PF 2009

Výkonný výbor České astronomické společnosti Vám děkuje za Vaši přízeň a spolupráci v roce 2008. Přejeme Vám pěkné prožití vánočního času a vše dobré, pevné zdraví a dobrou náladu v nadcházejícím roce 2009 celosvětově zasvěcenému astronomii.

Sluneční soustava a velké písmenko

Čas od času se objevuje dotaz, zda psát malé či velké „s“ u našeho planetárního systému. Pravidla českého pravopisu (PČP) na toto téma hovoří v kapitole věnované velkým písmenům u hvězdářských a zeměpisných jmen následující: „a) nebeská tělesa, souhvězdí a jejich části: Jupiter, Venuše, Polárka, Země, Měsíc, Slunce, Váhy, Velký vůz, Malý medvěd, Mléčná dráha (Galaxie), souhvězdí Panny, Moře klidu (na Měsíci); ale sluneční soustava, galaxie (hvězdná soustava). Ve významu jiném než odborném hvězdářském se píše země, měsíc, slunce s počátečním písmenem malým.“

Astronomy jistě zarazí jistá nelogičnost „sluneční soustavy“ a zdálo by se, že je striktně řečeno, že se zde musí psát malé „s“. Před pár lety jsem dokonce v téhle věci volal do jazykové poradny Ústavu pro jazyk český AV ČR a předestřel jsem problém Galaxie × galaxie, Slunce × slunce, ale jen „sluneční soustava“. Paní mi odpověděla, že „sluneční soustava“ je samozřejmě logicky stejný případ jako mé dva dříve vyjmenované případy, i když to tak v PČP není explicitně uvedeno.

Dívám-li se nyní na onen zápis v PČP, dá se interpretovat tak, že zmiňovaná „sluneční soustava“ je uvedena jen jako příklad obecného označení nějaké soustavy, stejně jako galaxie nebo již neuvedená slova hvězdokupa nebo mlhovina. Obdobně v příkladech vlastních jmen jsou uvedeny jen příklady planet, hvězd či souhvězdí, nikoliv všechny objekty, kupříkladu nějaká mlhovina (Kočíčí oko, Činka atp.) či hvězdokupa (Omega).

Pravidla českého pravopisu jsou jen doporučení, nikoliv norma, zákon či soud vydávající pravomocná rozhodnutí. Vše zvažujeme z různých pohledů a použijeme rozum. PČP sestavují češtináři, ve svém oboru jistě špička, ale jinak mají spíše mlhavé ponětí o jiných oborech, zejména přírodních a technických, například o astronomii, fyzice, genetice, geologii, chemii, informatice či zoologii.

Nemyslím si, že by PČP obsahovala naprosto všechna slova, která v češtině existují a kromě toho odborné slovníky obsahují pojmy, které české slovníky a PČP neobsahují či nepodporují. Například chemici ve svých pracích stále používají methan, nikoliv metan (který doporučují PČP).

V astronomii musíme někdy rozlišovat obecnou galaxii od naší Galaxie, obecnou sluneční soustavu od naší Sluneční soustavy. V době vzniku současných PČP (první polovina 90. let) nebyly ještě objeveny žádné jiné sluneční soustavy. Planety kolem jiných sluncí, to je horká novinka a vůbec není jisté, jestli se zpráva o jejich objevu už donesla na ÚJČ.

Jsem tedy názoru, že v případě naší planetární soustavy můžeme pro potřeby astronomie s klidným svědomím používat „Sluneční soustava“ s velkým „S“ na začátku, když potřebujeme rozlišit, že se jedná opravdu o tu naši soustavu, která je naším domovem, a ne o soustavu nějakého vzdáleného slunce (nikoliv Slunce). Chemici mají vlastní odborné názvosloví a pravopis (methan) vyplývající z jejich potřeb či tradice, astronomové také.

Luděk Vašta

Autor nemá žádné vzdělání v lingvistickém směru. Je členem Terminologické komise ČAS, na jejíž půdě diskuze o Sluneční soustavě versus sluneční soustavě vznikla.